

שער ב: ההפטרות

א. הפטרה

אחרי הקריאה בתורה בשבת וביו"ט ובתשעה באב^א קוראים קטע מספרי הנביאים הנקרא הפטרה (או"ח סי' רפד סע' א).

הטעם לשם: הפטרה לשון סיום כמו "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" (פסחים פ"י מ"ח) היינו, בקריאה זו משלימים ומסיימים את קריאת התורה ותפילת שחרית (אבודרהם עמ' קעב)^ב. ועוד, ההפטרה תוקנה בימי שמד שגזרו לא לקרוא בתורה והתירו לקרוא בנביאי, וע"י הקריאה בנביא נפטרו מקריאה בתורה, לכן קראו לה הפטרה (אבודרהם שם, ב"ח סי' רפד).

ועוד, ע"ש שאמרו (סוטה לט.) כיון שנפתח ס"ת אסור לספר (=לשוחח) אפילו בדברי הלכה, ועם תחילת הקריאה בנביא הותר להם לפתוח ולדבר, לכן נקראה הפטרה לשון פתיחה כמו: (תהלים כ"ב ח) יפטירו בשפה וכן (שמות י"ג יב) פטר רחם^ד (אבודרהם שם בשם ר"ת).

ב. עליית מפטיר

יש נוהגים לעלות למפטיר בשבת שלפני יום השנה לאב או לאם (רמ"א יו"ד סי' שעו סע' ו).

- א וכן בתעניות לפי מנהג אשכנז.
 ב וכ"כ המנהג שבת סי' לה, רמא סי' קמד ב, שע"א שער ט סי' יא.
 ג לדעת אליהו בחור (תשבי ערך פטר) הגזירה היתה של אנטיוכוס אפיפנס בימי החשמונאים.
 ד ועיין או"ח סי' קמו סע' ב, "ואין הכוונה שמותר לפתוח לדבר בדברים בעלמא חלילה, שהרי ודאי כולם צריכים לשמוע ההפטרה אלא כוונתו לומר שמותר לדבר בדבר הלכה, אם נפל לאחד קושיא בתוך הפרשה על איזה פסוק, שיכול לישא וליתן עם חבירו, שזה בשעת קריאת התורה היה ג"כ אסור כדי לשמוע הקריאה מפי הש"ץ" (לבוש שם), וע"ע אנצ' תל' ריש כר"י.

הטעם: ע"ש שאמרו באגדה על תנא שפגש אדם מת שהיה מתענה בעוה"ב, ועל שאלת התנא השיב "אין מי שיצילני אם לא שיאמר בני קדיש או יפטיר בנביא לכבוד השם בעבורי - - ועל זה פשט המנהג לומר בנו של מת קדיש בתרא כל י"ב חודש וגם להפטיר בנביא"^ה, ומכאן המנהג שהבן עולה למפטיר בשבת שלפני יום השנה (ברכ"י או"ח סי' רפד סע' א).

ג. יעלה מפטיר

יש נוהגים שאין קוראים לעולה למפטיר בשמו לעלות אלא "יעלה מפטיר" או "וגם מפטיר יעלה בכבוד"^ו (כתר ש"ט סי' תכ, מנהגי פרנקפורט עמ' קלח).

הטעם: כדי להודיע שאין קריאת המפטיר בתורה מחובת היום, שכן כבר קראו שבעה קוראים וקריאתו בתורה היא רק "מפני כבוד התורה" (מגילה כג.) "שלא יהא כבוד תורה וכבוד נביא שוה" (רש"י שם), אבל בשבת ויו"ט שמוציאים שני ספרי תורה המפטיר קורא מחובת היום ולכן קוראים בשמו (כתש"ט שם).
ועוד, משום שבדרך כלל הגבאי מודיע מראש לעולה למפטיר שיעלה כדי שיוכל לעיין בהפטרה שיקרא, לכן אין כבר צורך לקרוא בשמו.^ז

ד. כולם קוראים

יש נוהגים שכל הציבור אומר את ההפטרה ואין שומעים אותה מפי אחד הקורא בקול לכולה (מ"ב סי' רפד ס"ק יא)^ח.

ה וכ"כ בתשובת הריב"ש סי' קטו, הסיפור מובא גם בכלבו הל' אבל דף פח ע"א, ובאו"ז (זיטאמיר תרכב) דף יא מובא שהתנא היה ר' עקיבא, ובמנורת המאור נר א' פ"א כלל א הוא מובא בשתי נוסחאות, ומקורו באליהו זוטא סוף פי"ז. בנוסח שלפנינו מוזכר ברכו ולא קדיש ומפטיר, וכנראה שלהם היתה נוסחה אחרת, וע"ע באור הגר"א יו"ד סי' שעו אות ו.

ו ויש מקומות שאף שביעי לא קוראים בשם (א"ר סי' קמא).

ז וראה ד"מ סי' קלה אות ח.

ח וכ"כ במג"א סי' רפד סק"ה, ובאה"ט שם אות ג.

הטעם: משום שנפסק להלכה שבקריאה שצריך להוציא אחרים יש לקרוא מתוך הכתב (טור אור"ח סי' מט ומג"א שם סק"א) והקורא מתוך חומש מודפס כקורא בע"פ (ט"ז אור"ח סי' רפד ס"ק ב), לכן אם קוראים מתוך חומש על כל אחד לקרוא, ואין הקורא יכול להוציא אחר (שו"ת חת"ס אור"ח ח"א סי' סח).

ה. המפטיר והגולל

העולה למפטיר צריך להמתין בקריאת הפטרה עד שיסיימו לגלול את הס"ת (אור"ח סי' רפד סע' ז).

הטעם: "כדי שלא יהיו הגוללים טרודים מלשמוע הפטרה מפי המפטיר" (רש"י סוטה לט:).

ועוד, "דאיכא בזיון לס"ת שלא נגלל עדיין והם קוראים בנביא" (שבלי הלקט סי' פ)^ו.

ו. הפטרת פרשיות מחוברות

כאשר קוראים בשבת שתי פרשיות מחוברות נוהגים לקרוא במפטיר את הפטרה של הפרשה השניה, חוץ מפרשיות אחרי מות קדושים, בשבת זו קוראים הפטרה של פרשת אחרי מות ולא של קדושים (אור"ח סי' רפד סע' ז, רמ"א סי' תכח סע' ח בשם המדכ"י).

הטעם: עונש הגלות על אסורי עריות הכתוב בשתי הפרשיות^{יא} נזכר בשתי הפטרות, אבל בהפטרות אחרי מות נוספות גם התשובה והגאולה לאחריה, לפיכך מפטירים בה (לבוש סי' תצג סע' ד)^{יב}.

ט "והעולם מקילין להתחיל מיד שיסתום הגולל (=כשיסיים לגולל) אע"פ שלא כרכה במפה" (שע"א שע"ט סי' ט).

י לעולם מפטירין במה שקוראין באחרונה למפטיר (מנהגים דף ז).

יא ולא תקיא הארץ אתכם (ויקרא י"ח כח) ולא תקיא אתכם הארץ (שם כ' כב).

יב אחרי הביאו הטעם, הלבוש מסתייג ממנהג זה, לפי דעתו יש לקרוא הפטרת קדושים וראה מג"א סי' תכח ס"ק י.

ועוד, משום שהפטרת קדושים מזכירה תועבות ירושלים ולכן יש להעדיף לקרוא את הפטרת אחרי מות (מרדכי מגילה פ"ד, מט"מ סי תנד).

ז. הפטרת שבת שקלים, החודש ור"ח

אם חל ר"ח בשבת פרשת שקלים או בשבת פרשת החודש, מפטירים בהפטרת שבת שקלים והחודש ולא של שבת ר"ח, השמים כסאי (רמ"א סי' תכה סע' א בשם מנהגים).

הטעם: "לפי שאלו (ארבע הפרשיות) חובתם יותר גדולה משל ר"ח" (ערוה"ש סי' תכה ס"ק ד).

ועוד, העולה לתורה למפטיר קורא בפרשת שקלים או החודש, ואלו את פרשת ר"ח קוראים לשביעי, לכן יש להפטיר בהפטרת הפרשיות, כי ההפטרה מענין שסיימו בו (מנהגים דף ז ערוה"ש שם)².

ח. הפטרת שבועות ופרשת יתרו

יש נוהגים שבחג השבועות ובפרשת יתרו הרב עולה למפטיר (אוצר דר"מ עמ' 246).

הטעם: ע"ש שאמרו "אין דורשין וכו' ולא במרכבה ביחיד אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו" (חגיגה פ"ב מ"א), ובשני הימים הללו מפטירין במעשה מרכבה (מראות הנבואה): בשבועות ביחזקאל פרק א, וביתרו בישעיה פרק ו (מנהגי בית יעקב סי' קפג).

ט. הפטרת ר"ח אלול

ר"ח אלול שחל להיות בשבת פרשת ראה מפטירים הפטרת עניה סוערה לדעת המחבר, ולדעת הרמ"א בהפטרת ר"ח השמים כסאי. אם ר"ח אלול חל ביום ראשון מפטירים עניה סוערה ולא מחר חודש (אור"ח סי' תכה סע' א ורמ"א שם סע' א וב).

הטעם: לדעת המחבר אין להפסיק בהפטרות ז' דנחמתא (מ"ב שם ס"ק ה), לדעת הרמ"א אין בהפטרת השמים כסאי (של שבת ד"ח) הפסקה משום שיש בפרק זה פסוקי נחמה (מנהגים דף יח).

יג ראה קצוש"ע סי' קמ סע' א.